

Sote-siirtoerien poisto valtionosuuksista ja muutosta koskeva järjestely

Sote-siirtoerien tausta

Sote-siirtoerät (sote-erät tai sote-hännät) ovat sote-uudistuksen ”tasauseriä”, joilla haluttiin varmistaa, että uudistus oli poikkileikkaustilanteessa (2022/2023) tarkasteltuna valtiontalouden, yksittäisen kunnan talouden ja veronmaksajan näkökulmasta taloudellisesti neutraali. Kunnat eivät ole voineet millään tavalla varautua valtionosuuksien sote-siirtoeriin. Siirto-erien perusteena oleva, vain kahden tarkasteluvuoden 2021–2022 tilanne, sisälsi sellaisia kertaluonteisia ja ennalta-arvaamattomia eriä, jotka ovat johtaneet merkittävään kuntakohtaiseen eriarvoisuuteen.

Tosiasiallisesti sote-uudistuksella on niin valtava vaikutus kuntien verorahoitukseen, että sote-erät jyräävät alleen kaikki muut laskentatekijät ja valtaosassa kunnista tärkein valtionosuuksien määräytymisperuste on sote-siirtolaskelman kautta määräytyvä kunnan talouden tasapainotila. Sote lähti kunnista, mutta ei kuntien valtionosuusjärjestelmästä. Sote-eristä tulikin monen yksittäisen kunnan valtionosuuksien tason kannalta ratkaisevat laskentatekijä.

Valtionosuusuudistus 2027 -selvityshenkilöiden raportissa todetaan, että ”koska siirrossa oli mukana myös laskennallisuutta, joltakin kunnilta siirtyi tasaukseen aidosti vähemmän ja joltakin enemmän menoja kuin mikä vastasi todellisuutta siirtohetkellä. Jos kunnan sote-menot olivat tuloja pienemmät joko aidosti edullisen palvelurakenteen vuoksi ja/tai siksi, että menot olivat huomattavasti siirtyviä tuloja pienemmät, kunta jäi siirtyvissä sote-erissä ”voiton puolelle”. ”

Kuntien esitys sote-siirtoerien poistamiseksi

Viitteen saatuun lausuntoon perustuslaillisesta näkökulmasta mukana olevat kaupungit esittävät, että sote-erät poistetaan peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmästä. Tämä tekisi valtionosuusuudistuksen nykyistä mahdollisemmaksi ja kokonaisuus saataisiin paremmin palvelemaan nykytilannetta: valtionosuus kohdistuisi niihin palveluihin, joita lakisääteisesti kunnissa järjestetään. Lisäksi valtionosuus kattaisi vain ne palvelut, jotka kunnilla on sote-uudistuksen toteuduttua.

Ehdotuksessa sote-siirtoerät poistettaisiin omaksi kokonaisuudeksi samaan tapaan, mitä verotulojen kompensatioerät ennen olivat. Tätä erää alettaisiin vähitellen poistaa. Kohtuullisuuden vuoksi tässä esitetään, että sote-erien poistamisen vaikutus rajattaisiin esimerkiksi +/-1,1 veroprosenttiyksikköön. Tällä siirtymällä valtion menetys olisi vähennyksen puolella 99,3 miljoonaa euroa ja lisäyksen puolella 60,6 miljoonaa euroa. Järjestely maksaisi valtiolle noin 160 miljoonaa euroa.

Jäljelle jäävä – minimi ja maksimi veroprosenttiyksikön ylittävä tai alittava euromäärä voitaisiin poistaa jaksottaen esimerkiksi viiden vuoden aikana, maksimissaan esimerkiksi 100 euroa/asukas vuodessa. Viiden vuoden siirtymäaika on riittävä kunnan sopeutumiseen.

Sote-siirtoerien poiston vaikutukset

Sote-erät ovat tällä hetkellä noin 466 miljoonaa euroa sille kuntajoukolle, joka hyötyi sote-uudistuksesta ja samansuuruinen summa mutta etumerkiltään negatiivisena kuntajoukolle, jonka perusteltu vaatimus on sote-erien poistossa. Joillakin kunnilla sote-erät vastaavat hyvin suurta erää veroprosenteiksi muutettuna, jos erät poistettaisiin yhdellä kertaa. Esimerkiksi Sysmän kunnalle tämä tarkoittaisi 5,22 veroprosenttiyksikön nousupainetta ja Kaskisille 4,9 veroprosenttiyksikön veroprosentin kevennyksen mahdollisuutta, jos kunnan muutoksen vaikutus toteutettaisiin veroprosentissa. Esitettävällä +/-1,1 veroprosenttiyksikön vaikutuksen rajauksella esimerkiksi Espoon, jolla on euromääräisesti suurimmat sote-siirtoerät, osalta muutos olisi 151,1 miljoonan euron sijaan

113,0 miljoonaa euroa. Sote-erien poistamisesta eniten ilman tasauksia hyötyvä kunta, Kaskinen, hyötyisi muutoksesta edelleen paljon, 254 euroa/asukas; suurin poistosta häviävä Sysmä menettäisi 202 euroa/asukas 900 euron/asukas sijasta.

Yhteenveto

Rajauksen pienentäminen kasvattaa valtion rahoituksen muutosta. Rajaava prosenttiyksikön määrä vaatii poliittisen sovun, samoin siirtymäaika ja vuotuinen siirtymäsumma. Esitetty malli on kuitenkin oikeudenmukainen ja saatavilla mahdollisimman oikeudenmukaiseksi yhteisesti sopimalla. Mallilla varmistetaan myös se, että kenenkään veroprosenttiin ei tule kohtuutonta nousupainetta eikä toisaalta kenenkään mahdollisuus alentaa veroprosenttia ei ole kohtuuton. Malli voidaan helposti tehdä myös epäsymmetriseksi muuttamalla rajaavaa veroprosenttiyksikköä molemmin puolin rajausta.